

SILVIJA

ŽERAR DE NERVAL
KĆERI VATRE:
SILVIJA
USPOMENE NA VALOA

preveo s francuskog
Božidar Marković

BEOGRAD / MMXXV

naslov originala
Gérard de Nerval
Les Filles du feu
Sylvie
Paris, 1853

urednici izdanja*
Svetozar Vlajković
Flavio Rigonat

* Ovo izdanje je i posvećeno Svetozaru Vlajkoviću, jednom od retkih velikih izvorno beogradskih pisaca, pokloniku poetskog realizma u francuskoj književnosti.

SILVIJA

1.

IZGUBLJENA NOĆ

Izlazio sam iz pozorišta u kome sam se svake večeri pojavljivao u prvim redovima kao uparađeni čežnjivi ljubavnik. Ponekad je sve bivalo puno, ponekad je sve bivalo prazno. Za mene nije predstavljalo neko naročito zadovoljstvo da posmatram parter ispunjen samo s tridesetak neizbežnih ljubitelja boginje Talije, lože ukrašene kapama i staromodnim odećama – niti da se i sam nalazim u uzbuđenoj i ustreptaloj dvorani, čije su sve galerije bile načičkane kao cveće raznobojnim haljinama, blistavim nakitom i ozarenim licima. Bio sam ravnodušan prema prizoru koji pruža dvorana, onom što se događa na pozornici jedva da sam poklanjao pažnju – izuzev kad bi u

drugoj ili trećoj slici dosadnog remek-dela iz tog vremena prazan prostor obasjala dobra poznata pojava, koja bi jednim dahom i jednom rečju ulivala život ovim ništavnim stvorenjima koja su se nalazila oko mene.

Osećao sam da živim u njoj, i ona je živela samo za mene. Njen osmejak ispunjavao me beskrajnim blaženstvom; trepereenje njenog tako mekog iako veoma zvonkog glasa bilo je razlog da uzdrhtim od radosti i ljubavi. Ona je za mene bila oličenje savršenstva, predstavljala je ispunjenje svih mojih snova, svih mojih želja – lepa kao dan kad je svetlost obasja odozdo s pozorišne rampe, bleđa kao noć kad je, pored spuštene rampe, obasjaju zraci polijejeja, pokazujući je prirodnijom, kako u senci blista samo svojom lepotom, kao boginje godišnjih doba koje se ocrtavaju, sa zvezdom na čelu, na tamnoj pozadini fresaka u Herkulanumu.

Čitavu godinu dana nije mi ni na um palo da saznam nešto bliže o njoj; bojao sam se da ne pomutim čarobno ogledalo koje mi je dočaravalo njenu sliku – i najviše ako sam obratio pažnju na poneku reč koja se nije više odnosila na glumicu, nego na ženu. O tome sam se raspitivao isto toliko malo kao i o pričama koje bi se pronosile o kneginji iz Elide ili o kraljici iz Trebizonde – jedan od mojih ujaka, koji je živio krajem osamnaestog veka, kad je i trebalo živeti da bi se taj vek dobro upoznao, zarana me je obavestio da glumice nisu žene, i da je priroda zaboravila da u njih usadi srce. Svakako je mislio na žene iz tog vremena; ali toliko mi je pričao o svojim obmanama, o svojim razočaranjima, i pokazivao toliko portreta na slonovači, divnih medaljona koje je kasnije koristio da njima ukrašava kutije za duvan, toliko požutelih listova, uvelih znakova milošte, iznoseći mi njihovu povest i kraj, da sam stekao naviku da rđavo mis-

lim o svim ženama, bez obzira kojem dobu pripadaju.

Mi smo tada živeli u jednom čudnom vremenu, kao što su to obično vremena koja nastaju posle revolucija ili propadanja velikih vladavina. To više nije bio vek herojske ugladenosti i udvaranja kao pod Frondom, otmene i nagizdane poročnosti kao pod Namesništvom, bezverja i lude raskalašnosti iz doba Direktorijuma; bila je to neka mešavina preduzimljivosti, kolebanja i lenjosti, sjajnih i nestvarnih snova, filozofskih i verskih stremljenja, maglovitih zanosa, pomešanih s izvesnim nagonским težnjama za obnovom, nespokojstva zbog ranijih rasprava, neodređenih nada, nešto slično vremenu Peregrinusa i Apuleja. Zemaljski čovek je čeznuo za kitom ruža koja je trebalo da ga preporodi dolazeći iz ruku lepe Izide; ta večito mlada i čista boginja pojavljivala bi nam se noću, i mi bismo se osećali postićeni zbog naših izgubljenih

dana. Naša mladost međutim nije bila slavoljubiva, i gramzivost s kojom se tad jurilo na položaje i počasti udaljavala nas je od onih oblasti u kojima bismo mogli da razvijemo svoju preduzimljivost. Kao utočište ostajala nam je samo ona pesnička kula od slonove kosti, kojom smo se peli sve više i više da bismo se izdvojili iz gomile. Na tim plemenitim visinama na koje su nas vodili naši učitelji, udisali smo najzad čisti vazduh samoće, pili zaborav iz zlatnog pehara legendi, opijali se poezijom i ljubavlju. Ljubav, avaj! Neodređeni snovi, ružičaste i plavetne boje, metafizičke opsene! Viđena izbliza, stvarna žena vređala je našu bezazlenost; trebalo je da nam se pojavi u vidu kraljice ili boginje, i naročito da joj se nikako ne približimo.

Nekolicina od nas je pri svemu tome malo cenila te platonske nastranosti, i mi bismo kroz naše obnovljene aleksandrijske snove zamahnuli ponekad buktinjom pod-

zemnih bogova, koja tragom svojih varnica za trenutak obasjava tamu. – Tako bih ja, izlazeći iz pozorišta, s gorkom tugom koju za sobom ostavlja neostvaren san, odlazio u jedno veće društvo koje je zajednički večeravalo, i u kome je svaka seta nestajala pred neiscrpnim poletom nekolicine sjajnih duhova, punih žara, plahovitih, ponekad uzvišenih – onakvih kakvi se uvek nađu u vremenima obnove ili opadanja, i čije bi se prepirke uzdizale do te mere da bi i najstidljiviji među nama odlazili ponekad do prozora da pogledaju neće li najzad naići Huni, Turkomani ili Kozaci da učine kraj toj raspravi besednika i sofista.

„Pijmo, volimo, u tome leži mudrost!“
Takvo je bilo jedino mišljenje najmlađih.
Jedan od njih mi reče:

– Već te dugo srećem u istom pozorištu, kad god sam i ja tamo. Zbog koje tamo odlaziš?

Zbog koje? . . . Nisam mogao da zamislim da se tamo može odlaziti zbog neke *druge*. Ipak sam izgovorio jedno ime.

– Pa lepo! sažaljivo je rekao moj prijatelj, onaj tamo je srećni čovek koji ju je maločas otpratio, i koji će, veran zakonima našeg društva, otići da se nađe s njom verovatno tek kad prođe noć.

Ne uzbudivši se mnogo, pogledao sam u pravcu ličnosti koju mi je on pokazao. Bio je to neki lepo odeven mladić, bledog i nervoznog lika, pristojnog držanja, očiju punih tuge i nežnosti. Bacao je zlatnike na sto na kome se igrao vist i ravnodušno ih gubio.

– Šta me se tiče, rekoh, bio on ili ma ko drugi? Neko mora biti, a ovaj mi izgleda kao dostojan izabranik.

– A ti?

– Ja? Ja idem samo za njenom senkom, ništa više.

Izlazeći, prošao sam kroz čitaonicu, i nehotice bacio pogled na novine. Hteo sam,

čini mi se, da vidim berzanski izveštaj, Među ostacima mog bogatstva nalazila se prilična vrednost u stranim hartijama. Proneo se glas da će one, dugo vremena zanemarene, ponovo biti tražene – što se s promenom vlade i dogodilo. Već su veoma skočile; ponovo sam postao bogat.

Ta promena je probudila u meni jednu jedinu misao, naime da će žena koju sam tako dugo voleo biti moja ako to budem hteo. Dodirivao sam prstom svoj san. Da nije to još uvek obmana, štamparska greška koja mi se ruga? Ali i drugi listovi su javljali isto. – Dobijena svota uzdizala se preda mnom kao zlatni kip Moloha. Šta će sad reći, mislio sam, onaj mladić ako ja uzmem njegovo mesto pored žene koju je maločas ostavio samu? . . . Uzdrhtao sam pri toj pomisli, i moj ponos se pobunio. Ne! U mojim godinama ljubav se ne zadobija zlatom; neću da budem pokvarenjak. To je uostalom način koji pripada jednom dru-

gom vremenu. I ko tvrdi da se ova žena dobija za novac? – Moj pogled je neodređeno lutao po novinama koje sam još držao, kad u njima pročitah ova dva reda: „*Proslava Buketa*. – Sutra strelci iz Sanlisa predaju bukete cveća strelcima iz Loazijea“. Te reči, tako jednostavne, probudiše u meni čitav niz uspomena: sećanje na davno zaboravljeni zavijač, daleki odjek bezazlenih svečanosti iz rane mladosti. – Rog i doboš nadaleko su se orili po zaseocima i šumama; devojčice su plele vence, i, uz pesmu, slagale bukete cveća i trakama ih ukrašavale. – Teška kola koja su vukli volovi skupljala su ove darove na svom putu, a mi, deca iz tog kraja, pratili smo ih u povorci s našim lukovima i strelama, nazivajući sebe vitezovima – ne znajući u to vreme da iz naraštaja u naraštaj samo ponavljamo jednu druidsku svečanost koja nadživljuje i kraljevstva i nove vere.

2.

ADRIJENA

Vratio sam se kući i legao, ali nisam mogao da se smirim. Utonuo u polusan, ponovo sam proživljavao celu svoju mladost. To stanje, u kome se duh još neprestano opire čudnim tvorevinama sna, često nam pruža priliku da u nekoliko minuta sagledamo najupadljivije slike iz jednog dugog razdoblja našeg života.

Pred očima mi je lebdeo zamak iz vremena Anrija IV, sa svojim šiljatim krovovima pokrivenim pločama od škriljca i svojim crvenkastim pročeljem sa zupčastim uglovi-
ma od požutelog kamena, prostrano zeleno polje oivičeno brestovima i lipama, kroz čije su se lišće probijali plameni zraci sunca na zalasku. Devojčice su na travi igrale u ko-

lu pevajući starinske pesme koje su naučile od svojih majki, i na tako prirodno čisto francuskom jeziku da je čovek osećao kako se zaista nalazi u toj drevnoj pokrajini Valoa, u kojoj je duže od hiljadu godina kućalo srce Francuske.

Bio sam jedini dečak u tom kolu, u koje sam doveo svoju još sasvim mladu drugaricu Silviju, devojčicu iz susednog zaseoka, tako živu i tako svežu, crnih očiju, pravilnog profila i lako preplanulog lica! . . . Voleo sam samo nju, video sam samo nju – do tog trenutka! . . . Jedva ako sam primetio, u kolu u kome smo igrali, visoku i lepu plavušu koju su zvali Adrijena. Odjednom, po pravilima igre, Adrijena se našla sama sa mnogom usred kola. Bili smo iste visine. Rekoše nam da se poljubimo, dok se kolo vrtelelo i pesma se orila življe nego ikad. Dajući joj taj poljubac, nisam mogao da se uzdržim da joj ne stegnem ruku. Dugi uvojci njene zlatne kose dodirivali su mi obraze. Od

tog trenutka obuzeo me neki nepoznat nemir. – Lepotica je morala nešto da otpeva da bi stekla pravo da ponovo uđe u kolo. Posedali smo oko nje, i ona, svežim i zvonkim, lako osenčenim glasom, kakav imaju devojke iz toga kraja, odmah zapeva jednu od onih starih romansi punih tuge i ljubavi, što uvek govore o jadu kneginjice koju je otac zatvorio u kulu kažnjavajući je time za njenu ljubav. Melodija se na kraju svake strofe završavala onim drhtavim pripevima koji tako lepo pristaju mladim glasovima, kada treperavim dizanjem i spuštanjem tonova podražavaju drhtavi glas svojih staramajki.

Dok je ona pevala, senke drveća bivale su sve duže, a mesec koji je izlazio obasjavao je samo nju, usamljenu i izdvojenu usred našeg zadivljenog skupa. – Ona začuta, i niko se nije usudio da naruši tišinu. Livada je bila pokrivena izmaglicom, čije se belo pramenje vuklo povrh trave. Činilo nam

se da smo u raj. – Na kraju sam ustao i otrčao do prizemlja zamka, gde su se nalazili lovori, zasađeni u velikim jednobojnim vazama od fajansa. Doneo sam otud dve grane koje su odmah opletene kao venci vezani trakom. Stavio sam na glavu Adrijeni taj ukras čije je sjajno lišće zablistalo na njenoj plavoj kosi pod bledim mesečevim zracima. Ličila je na Danteovu Beatriče kako se smeši pesniku koji luta po međama svetih obitavališta.

Adrijena je ustala. Izvivši svoj vitki stas, dražesno nas je pozdravila i utrčala u zamak.

– To je, rekli su nam, unuka jednog od potomaka porodice koja je u srodstvu s bivšim kraljevima Francuske; krv vladara iz dinastije Valoa teče u njenim žilama. Za ovu svečanost dopustili su joj da učestvuje u našim igrama; više je nismo videli, jer se su-tradan vratila u samostan u kome se vaspitavala.

Kad sam se vratio Silviji, primetio sam da je plakala. Razlog njenim suzama bio je venac koji sam svojim rukama predao lepoj pevačici. Ponudio sam joj da odem i uberem drugi, ali rekla mi je da joj nimalo nije do toga jer ga ne zaslužuje. Uzalud sam pokušavao da se branim, ni reč više nije progovorila dok sam je vodio njenim roditeljima.

Primoran i sam da se vratim u Pariz radi daljeg školovanja, poneo sam tu dvostruku sliku našeg žalosno prekinutog prijateljstva – zatim jedne nemoguće i maglovite ljubavi, izvora bolnih misli koje gimnazijska filozofija nije bila u stanju da ublaži.

Ostao je samo Adrijenin lik – opsena sjaja i lepote, koja je olakšavala i smenjivala stroge časove učenja. Na raspustu, sledeće godine, saznao sam da je tu lepoticu koju sam jedva nazreo njena porodica namenila samostanskom životu.